

Tilsynsrapport

Tilsyn med skolens arbeid med elevenes
psykososiale miljø

Ballangen kommune
Ballangen barne- og ungdomsskole

03.06.2014

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
1 Innledning	4
2 Om tilsynet med Ballangen kommune – Ballangen barne- og ungdomsskole	4
2.1 Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler	4
2.2 Tema for tilsyn	4
2.3 Om gjennomføringen av tilsynet	5
3. Forebyggende arbeid	5
3.1 Rettslig krav	5
3.2 Fylkesmannens undersøkelser	6
3.3 Fylkesmannens vurderinger	8
3.4 Fylkesmannens konklusjon	8
4. Det individuelt rettede arbeid ved skolen	9
4.1 Rettslig krav	9
4.2 Fylkesmannens undersøkelser	9
4.3 Fylkesmannens vurderinger	11
4.4 Fylkesmannens konklusjon	11
5. Brukermedvirkning	11
5.1 Rettslig krav	12
5.2 Fylkesmannens undersøkelser	12
5.3 Fylkesmannens vurderinger	13
5.4 Fylkesmannens konklusjon	14
6. Kommunens frist for retting av lovbrudd	14
Vedlegg 1 Oversikt over dokumentasjon	16
Vedlegg 2 Oversikt over hvem som ble intervjuet under tilsynet	17
Vedlegg 3 Rettslige krav	18

Sammendrag

Tema og formål

Det ble gjennomført felles nasjonalt tilsyn i 2010 - 2013 med temaet skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø, jf. opplæringsloven kapittel 9a. Fylkesmannen foretar nå et egeninitiert tilsyn over samme tema i Ballangen kommune.

Skolemiljøet er en viktig innsatsfaktor for en god skole og for realisering av formålsparagrafen i opplæringsloven § 1-1. Et godt psykososialt miljø er grunnleggende for at den enkelte eleven skal kunne utvikle seg positivt.

Tilsynet er delt inn i tre undertema: det forebyggende arbeidet ved skolen, det individuelt rettede arbeidet ved skolen og brukermedvirkning.

Gjennomføring

Det er gjennomført et stedlig tilsyn. Fylkesmannen har innhentet og vurdert dokumentasjon, og har gransket skriftlige og muntlige opplysninger. De muntlige opplysningene er framkommet gjennom intervjuer av rektor og utvalgte ansatte i skolen. I tillegg er det gjennomført gruppesamtaler med elever og foreldre.

Avdekkede lovbrudd

Oppfyllelsen av elevenes rett til et godt psykososialt miljø skjer på skolen. Det er skoleledelsen og de ansatte som i det daglige må arbeide for et godt skolemiljø. Kommunen som skoleeier er likevel øverste ansvarlige for at pliktene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at selv om det i tilsynet har vært undersøkt handlinger som skjer i skolen, så er det kommunen som er ansvarlig for oppfyllelse av elevenes rettigheter. Kommunen er derfor adressat for eventuelle pålegg om retting i samsvar med opplæringsloven § 14-1 tredje ledd.

Fylkesmannen har avdekket forhold som tilsier at praksis må endres.

Status på rapporten og veien videre

Denne tilsynsrapporten er å anse som et *forhåndsvarsel om enkeltvedtak* etter forvaltningsloven § 16. Rapporten inneholder varsel om pålegg om retting av lovbrudd som er avdekket under tilsynet.

Ballangen kommune fikk anledning til å kommentere på den foreløpige tilsynsrapporten jf. forvaltningsloven § 16, med frist 12.05.14. Kommunen har ikke gitt tilbakemeldinger innen fristen. Fylkesmannen har nå utarbeidet en endelig tilsynsrapport. I denne tilsynsrapporten gis kommunen *rimelig frist* til å rette det ulovlige forholdet. Dersom forholdet ikke utbedres innen fristen fastsatt i denne tilsynsrapporten, vil Fylkesmannen vedta *pålegg om retting*.

---

1. Innledning

Fylkesmannen har i perioden fra 16.12.2013 til dags dato gjennomført tilsyn med *Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø* i Ballangen kommune.

Denne tilsynsrapporten inneholder frist for retting av ulovlig forhold avdekket under tilsyn, jf. kommuneloven § 60 d. **Fristen er 01.10.2014.**

Det er kommunen som har det overordna ansvaret for at kravene i opplæringsloven etterleves, jf. opplæringsloven § 13-10 første ledd. Kommunen er derfor adressat for tilsynsrapporten.

Dersom lovbruddene ikke er rettet innen fristen, vil Fylkesmannen i Nordland vedta pålegg om retting med hjemmel i kommuneloven § 60 d. Et eventuelt pålegg om retting vil ha status som enkeltvedtak og vil kunne påklages i henhold til forvaltningslovens regler for dette, jf. forvaltningsloven kapittel VI.

Kommunen har rett til innsyn i sakens dokumenter, jf. forvaltningsloven § 18.

2. Om tilsynet med Ballangen kommune – Ballangen barne- og ungdomsskole

2.1 Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler

Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler jf. opplæringslova § 14-1 første ledd, jf. kommuneloven kap.10A. Fylkesmannens tilsyn på opplæringsområdet er lovligstilsyn jf. kommuneloven § 60 b.

Fylkesmannens tilsyn med offentlige skoler er myndighetsutøvelse og skjer i samsvar med forvaltningsrettens regler for dette. Tilsynet skal være preget av åpenhet, likebehandling, etterprøvnbarhet og effektivitet.

I de tilfeller Fylkesmannen konkluderer med at et rettslig krav ikke er oppfylt, betegnes dette som lovbrudd, uavhengig av om det er opplæringsloven eller forskrifter fastsatt i medhold av denne, som er brutt.

2.2 Tema for tilsynet

Hovedtema for tilsynet

Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø er hovedtema for tilsynet.

Hovedtemaet er delt inn i tre undertema, og det rettslige utgangspunktet for tilsynet er:

- Det forebyggende arbeidet ved skolen - § 9a-4, jf § 9a-3 første ledd
- Det individuelt rettede arbeidet ved skolen - § 9a-3 andre og tredje ledd
- Brukermedvirkning (skolens plikt til samhandling og involvering med ulike råd og utvalg) – §§ 9a-5 og 9a-6 og deler av kapittel 11.

Formålet med tilsynet

Det overordnede målet med tilsynet er å rette fokus mot og styrke arbeidet med det psykososiale miljøet ved skolene og skolenes evne til å forebygge og håndtere krenkende atferd. Gjennom kontroll med om skolene følger lovkravene på dette området, skal eventuell lovstridig praksis avdekkes. Gjennom pålegg om endring skal slike forhold rettes opp. Formål med tilsynet er å:

- sikre at skoleeiere og skoleledere driver et aktivt og forebyggende arbeid for å sikre elevene et godt psykososialt miljø
- sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at de tilsatte på en tilfredsstillende måte håndterer krenkende atferd som de får kunnskap eller mistanke om
- sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at elever, foreldre, råd og utvalg blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet.

Begrunnelse for valg av tema

Det psykososiale miljøet handler om mellommenneskelige forhold og er en positiv eller negativ følge av samhandling og kommunikasjon mellom alle de som er på skolen. Skolen er stedet for læring og utvikling, men uten en grunnleggende følelse av trygghet, tilhørighet og inkludering hos den enkelte elev, vil ikke læring få det riktige fokus. Mangler ved skolemiljøet kan føre til mistriivsel blant elevene, og det vil kunne ha direkte betydning for læringsutbytte.

2.3 Om gjennomføringen av tilsynet

Tilsyn med Ballangen kommune ble åpnet gjennom brev datert 16.12.2013. Kommunen er blitt pålagt å legge frem dokumentasjon for Fylkesmannen med hjemmel i kommuneloven § 60 c.

Fylkesmannens vurderinger og konklusjoner er basert på skriftlig dokumentasjon og opplysninger fra intervju. Det framgår av vedlegg 1 hvilke dokumenter som inngår i dokumentasjonsgrunnlaget.

Det ble gjennomført stedlig tilsyn den 12.03.2014 med åpningsmøte i forkant av intervjuer og samtaler. Det framgår av vedlegg 2 hvem det ble avholdt intervjuer med. I tillegg er det ført gruppesamtaler med foreldre og elever.

3. Forebyggende arbeid

For å oppnå et godt psykososialt miljø er det en nødvendig forutsetning at det blir utført et forebyggende arbeid som skal forhindre uønsket/ krenkende atferd. Dette innebærer at skoleledelsen må ha en "føre – var" holdning til eventuelle situasjoner og utfordringer som kan oppstå i skolehverdagen, og som kan ha negativ innvirkning på elevenes skolemiljø.

3.1 Rettslig krav

Det rettslige utgangspunktet for tilsynets kontroll med det forebyggende arbeidet ved skolen finnes i opplæringsloven § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd. Skoleledelsen og skoleeier skal

---

arbeide forebyggende for å forhindre at uønsket atferd oppstår. Det forebyggende arbeidet skal være aktivt, systematisk og kontinuerlig.

Reglene presiserer plikten skolen har til å sikre at elevenes rett etter § 9a-1 blir oppfylt. Det er informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på åpningsmøte den 12.03.2014. De rettslige kravene fremgår ellers av instruks for tilsynet, og de er omtalt i vedlegg 3 til denne rapporten. Det vises også til rundskriv fra Utdanningsdirektoratet om elevenes rett til et godt psykososialt miljø.

3.2 Fylkesmannens undersøkelser

Ifølge rektors redegjørelse har Ballangen barne- og ungdomsskole et overordnet mål om å være en skole der alle jobber sammen for å motarbeide mobbing. Dette målet er skriftliggjort i skolens *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd*. Skolen skal være et godt sted å være og et godt sted å lære. *Ordensreglement for Ballangen barne- og ungdomsskole* har som formål at skolen skal være en trygg og trivelig lærings- og arbeidsplass både for elever og ansatte. Rektor redegjør videre for at det psykososiale miljøet blir omtalt i alle planer for skolen, og skal være tema i alle skolens rådsorganer, foreldremøter, klassemøter, vurderingssamtaler og elevsamtaler. Intervjuer og samtaler bekrefter målet om en mobbefri skole, og at det psykososiale miljøet er et gjennomgående tema i skolehverdagen. Ballangen barne- og ungdomsskole har vært Olweus-skole i vel 10 år, og manifesterer programmet med Olweus-møter og Olweus-regler i klasserommene

Skolen har dokumentert hvordan den jobber med det forebyggende arbeid. *Inspeksjonsplan for Ballangen barne- og ungdomsskole* beskriver et sett av forventninger til de voksnes felles holdninger og atferd i skolehverdagen. Skolen har sosiallærer og helsesøster som brukes aktivt i skolemiljøarbeidet. *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* inneholder forebyggende tiltak, beskriver når tiltakene skal skje og hvem som er ansvarlig for de ulike tiltakene. Tiltak som Olweus-programmet, Trivselsprogrammet, felles turer og aktiviteter, klasseregler/klassemøter, mobbing og trivsel som tema på alle foreldremøter/elevsamtaler og inspeksjonsplan er nevnt i planen. Intervjuer og samtaler bekrefter at tiltakene er gjort kjent og blir gjennomført i skolehverdagen.

Rektor redegjør for at *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* og *Inspeksjonsplan for Ballangen barne- og ungdomsskole* gjennomgås hver høst og evalueres hver vår. Olweus-programmet evalueres årlig. Skolen har månedlige Olweus-møter som også omfatter system for evaluering av arbeidet. Ordensreglementet har nylig blitt gjennomgått og revidert. Trivselsprogrammet som hadde oppstart høsten 2013 skal evalueres våren 2014. Årshjul for samarbeidsutvalget inneholder evalueringpunkter, og årsplan for skolen beskriver at rektor og rådmann skal evaluere systemet for kvalitetsvurdering årlig. Intervjuer og samtaler bekrefter at skolen fortløpende evaluerer tiltak, og jevnlig bruker nevnte møtepunkter til å evaluere skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø. Her fremheves særlig systematikken som ligger i Olweus-programmet.

Ifølge rektors redegjørelse skaffer skolen seg kjennskap til den enkelte elevs opplevelse av skolemiljøet gjennom ukentlige inspeksjonsmøter og bruk av inspeksjonsperm. Skolemiljø er fast tema på klassemøter og foreldremøter, i elevsamtaler og vurderingssamtaler. Skolen gjennomfører årlig Olweus-undersøkelse for 4. til 10.trinn og elevundersøkelsen for 7. til 10.trinn. På småtrinnet avdekkes mye gjennom formelle og uformelle samtaler. Månedlige Olweus-møter bidrar også til at skolen får kjennskap til elevenes opplevelse av skolemiljøet. Tilsynet viser at skolen aktivt og systematisk skaffer seg kjennskap til den enkelte elevs opplevelse av skolemiljøet.

Resultater fra Olweus-undersøkelsen og elevundersøkelsen blir gjennomgått og evaluert i alle skolens rådsorganer, ifølge rektor. Dette er nedskrevet i skolens *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd. Inspeksjonsplan for Ballangen barne- og ungdomsskole* beskriver oppfølgingsarbeidet som skal skje etter inspeksjon. Rektor fremhever at ukentlige inspeksjonsmøter og månedlige Olweus-møter er arenaer for oppfølging av kunnskap og observasjoner. Intervjuer og samtaler bekrefter at skolen følger opp de observasjoner som er gjort gjennom kartlegging, observasjon og samtaler.

Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd beskriver skolens forebyggende tiltak, når tiltakene skal iverksettes og hvem som er ansvarlig for tiltakene. *Årsplanen* viser også ansvarlige, men denne planen er ikke aktivisert. Skolen har egen Olweus-koordinator, sosiallærer og helsesøster som har fast tid på skolen. Intervjuer og samtaler bekrefter at alle voksne i skolesamfunnet har et felles ansvar, og at rektor har et overordnet ansvar for det forebyggende arbeidet.

Skolen har dokumentert en årsplan som bekrefter at tiltak som nevnt over, skal gjennomføres årlig. Den bekrefter også oppfølging av elevundersøkelser og viser hvem som er ansvarlige for skolens forebyggende tiltak. Årsplanen er imidlertid ikke iverksatt på grunn av at det ikke er aktivisert et felles kvalitetssikringssystem for skolene i Ballangen kommune per dags dato. Rådmannen har redegjort for at det nå er påbegynt et skoleplanarbeid i kommunen.

Rektor redegjør for at skolens ledelse er involvert i den daglige gjennomføringen av det systematiske skolemiljøarbeidet gjennom de ukentlige inspeksjonsmøtene, hvor minimum en fra ledelsen alltid deltar. *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* beskriver rektors ansvar. Rektor har faste møter hver måned med elevrådsstyrene og annenhver måned er det fellesmøte med begge elevrådene, der skolemiljø er fast tema. Skolens ledelse deltar alltid på månedlige Olweus-møter, og rektor og Olweus-koordinator besøker elevrådene hvert semester. Rektor deltar på de pedagogiske temamøtene. Sosialpedagogisk team har faste møter minimum to ganger i måneden, her møter også helsesøster og sosiallærer. Tilsynet viser at skolens ledelse er involvert i det systematiske arbeidet med skolemiljøet. Rektor blir beskrevet som en synlig og tydelig leder som er aktiv pådriver for skolemiljøarbeidet.

Skolen har diskutert hva som anses som uønsket atferd, ifølge rektor. Dette er beskrevet i *Inspeksjonsplan for Ballangen barne- og ungdomsskole* og skolens *ordensreglement*. *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* definerer dette som mobbing i form av krenkende ord og handlinger, diskriminering, vold eller rasisme. *Ordensreglementet* sier at all form for krenkende ord eller handlinger, mobbing, diskriminering, vold eller rasisme er forbudt. *Inspeksjonsplanen* har til hensikt å bidra til å forebygge og aktivt motarbeide mobbing og annen uønsket elevatferd i friminuttene.

Ansatte, elever og foreldre gjøres kjent med hva skolen anser som krenkende atferd gjennom Olweus-møter, klassemøter, foreldremøter, elev- og foreldresamtaler, klasseregler og inspeksjonsmøter. Inspeksjonsplanens og handlingsplanens definisjon av krenkende atferd gjennomgås og evalueres årlig. Ordensreglementet gjennomgås med foreldre og elever hver høst, og Utdanningsdirektoratets brosjyre «Elevenes skolemiljø – til deg som forelder» deles ut til førsteklasseforeldre og nye foreldre. Nyansatte blir informert av skoleledelsen, får veiledning og en perm med skolens planverk. Tilsynet bekrefter at krenkende atferd er et gjentakende tema på skolens ulike møter, og at det er etablert en Olweus-tilnærming til temaet.

3.3 Fylkesmannens vurderinger

Fylkesmannen finner at det er en enhetlig forståelse av hva som er skolens overordnede mål for det psykososiale miljøet ved Ballangen barne- og ungdomsskole. Målet er skriftliggjort i skolens planverk og implementert i organisasjonen. Tiltak for å forebygge uønsket atferd blir planmessig gjennomført ved skolen, og evaluering av skolens planer og arbeid med skolemiljøet er satt i system. Skolen skaffer seg kjennskap til den enkelte elevs opplevelse av skolemiljøet gjennom samtaler og undersøkelser, og har sikret deling av informasjon og oppfølgingsarbeid gjennom å ha etablert faste møtepunkter.

Ansvar for det forebyggende arbeidet med skolemiljøet er beskrevet i skolens planverk, kommunisert og oppfattet i organisasjonen. Skolens ledelse er involvert i den daglige gjennomføringen av det systematiske skolemiljøarbeidet ved at det er nedfelt skriftlige ansvarsforhold og sikret faste møtearenaer der skolemiljø er tema. Skolens planverk har definert hva de anser som krenkende atferd, og dette gjøres årlig kjent for ansatte, foreldre og elever. Skolen benytter et utvidet mobbebegrep som inkluderer krenkende ord og handlinger, diskriminering, rasisme og vold.

Tilsynet viser svak forbindelse mellom skolenivå og skoleeiernivå, og et felles kvalitets-sikringssystem for skolene i kommunen er ikke aktivisert. Fylkesmannen har registrert at det er satt i gang et skoleplanarbeid i Ballangen kommune, ved opprettelse av en arbeidsgruppe som har mandat til å utarbeide effektiviserings- og utviklingstiltak.

3.4 Fylkesmannens konklusjon

Ballangen kommune, Ballangen barne- og ungdomsskole jobber aktivt, systematisk og kontinuerlig med det forebyggende skolemiljøarbeidet.

---

4. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen

Det forebyggende arbeidet må sees i sammenheng med det individuelt rettede arbeidet ved skolen. Det er viktig for oppfyllelsen av kravet i opplæringsloven at de forebyggende tiltakene som blir planlagt, også etterleves i praksis.

Skolens plikt til å gripe inn når det oppstår forhold som er krenkende for en eller flere elever følger hovedsakelig av § 9a-3 andre og tredje ledd. Opplæringsloven oppstiller særskilte plikter for skolen tilknyttet det psykososiale miljøet og gir eleven/foreldrene særskilte rettigheter i tilknytning til saksbehandlingen ved skolen. Ved å kontrollere hvordan skolene etterlever de konkrete pliktene i § 9a-3 andre og tredje ledd, vil tilsynet kunne bidra til å sikre at skolene i praksis arbeider for å fremme elevenes helse, trivsel og læring.

4.1 Rettslig krav

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og alle de ansatte plikter å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven. Reglene presiserer at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer å gjøre undersøkelser, plikt til å varsle skoleledelsen og plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig. Videre er skolen pålagt å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven.

Se for øvrig vedlegg 3 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet. Det er også informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på åpningsmøte den 12.03.2014.

4.2 Fylkesmannens undersøkelser

Ifølge rektors redegjørelse gjennomføres det møter hver høst med alle ansatte der det gis informasjon om ansattes handlingsplikt jf. opplæringsloven § 9a-3. Det gis informasjon om skolens *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* der handlingsplikten blir tydelig beskrevet. I tillegg gis det jevnlig informasjon om dette i skolens møter. *Inspeksjonsplan for Ballangen barne- og ungdomsskole* stiller forventninger om ansattes synlighet og tilstedeværelse, og beskriver at alle må være innstilt på å gripe inn i uønskede situasjoner.

Handlingsplikten er tema ved årlig gjennomgang og evaluering av skolens planverk, og er en naturlig del av Olweus-programmet som skolen har forpliktet seg til å følge. Det gjennomføres allmøte/informasjonsmøte med alle som arbeider ved skolen hver høst. Nyansatte blir informert av skoleledelsen, får veiledning via fadderordning og en perm med skolens planverk. Assistenten deltar på skolens møter og rektor har felles møter med renholdere og vaktmester to ganger årlig. Tilsynet viser at alle ansatte har blitt gjort kjent med handlingsplikten og undersøker, varsler og griper inn når dette er påkrevd.

Rektor har redegjort for at skolen har rutinebeskrivelse for hva de ansatte skal gjøre ved mistanke eller kunnskap om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. Rutinene er skriftlig nedfelt i *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd. Inspeksjonsplan for Ballangen barne- og ungdomsskole* beskriver hva den inspisierende skal gjøre ved uønsket atferd.

Ifølge rektors redegjørelse er det nedfelt skriftlige rutiner for varsling til rektor i *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* og i *Olweus-planen*. *Handlingsplanen* beskriver innledningsvis at varsling er en del av handlingsplikten, og rutinebeskrivelsen viser at samtaler med elev ved mistanke eller kunnskap om mobbing, skal utføres av kontaktlærer, evt. rektor/sosiallærer. *Handlingsplanens* pkt.5 om henstilling fra elev eller foreldre beskriver tydeligst at rektor skal ha melding om dette. Rektor skal etter planen følge opp henstilling ved å utarbeide et skriftlig enkeltvedtak og ellers informere kollegiet. Ifølge rektors redegjørelse har skolen også utarbeidet rutine for foreldreklager. Dette er ment som et internt dokument til hjelp for rektor. Intervjuer og samtaler bekrefter at det er lav terskel for å varsle rektor når ansatte har mistanke eller kunnskap om at det skjer krenkende atferd, og at de ansatte faktisk varsler om uønskede hendelser i skolemiljøet utfra en omforent forståelse av hva det skal varsles om.

Rektor har redegjort for at det er fattet ett enkeltvedtak i inneværende rektorperiode der skolen har iverksatt tiltak på eget initiativ. Det ble da iverksatt tiltak i nært samarbeid med heimen. Olweus-programmet foreskriver at konflikter skal løses på lavest mulig nivå; tilløp til konflikt skal fanges opp tidlig og tiltak iversettes før det blir en sak av det. Det foreligger imidlertid ikke skriftlig rutine for å fatte enkeltvedtak når skolen har iverksatt tiltak på eget initiativ.

Rektor bekrefter at det er fattet fem enkeltvedtak i inneværende rektorperiode etter henstilling om tiltak fra foreldre/elever. Rutine for dette er skriftlig nedfelt i *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd*.

Tilsynet viser at henstillinger håndteres snarest mulig etter at de har kommet inn til skolen, og at foreldre/elever informeres om sin rett til å få enkeltvedtak når de gjør en henstilling til skolen. Utdanningsdirektoratets brosjyre «Elevenes skolemiljø – til deg som forelder» deles ut til førsteklasseforeldre og nye foreldre, og tas opp på første foreldremøte. Undersøkelser i forbindelse med tilsynet har sannsynliggjort at skolen treffer enkeltvedtak for alle henstillinger de får.

Med utgangspunkt i de enkeltvedtak som er dokumentert i tilsynet, blir det delvis opplyst om forvaltningslovens klageregler i skolens vedtak. Det opplyses om klageadgang og klageinstans i vedtakene. *Fylkesmannen vil bemerke at informasjon om fremgangsmåte ved klage og klageinstans mangler i vedtaket. Dette kan føre til fremtidige lovbrudd.*

Skolen tar stilling til den enkelte elevens rett etter opplæringsloven § 9a-1 og har skissert tiltak i vedtakene. *Fylkesmannen vil bemerke at det ene enkeltvedtaket retter seg mot en hel klasse, mens enkeltvedtak er ment å beskrive rettigheter til et enkelt individ. Dette vil få betydning for partsbegrepet i vedtaket og dermed også partsinnsyn i sakens dokumenter, noe som kan bety innsyn i personsensitive opplysninger.*

4.3 Fylkesmannens vurderinger

Alle ansatte ved Ballangen barne- og ungdomsskole kjenner til og utøver handlingsplikten (undersøker, varsler og griper inn) i situasjoner der dette er påkrevd. Skolen har skriftlige og implementerte rutiner for hva som skal gjøres i situasjoner med uønsket atferd. Skolens planverk er mer utydelig med hensyn til når det skal varsles til rektor og rutiner for skoleledelsens oppfølging av varsling. Skolen har faste møtестrukturer som vil fange opp uønskede hendelser i skolemiljøet. På disse møtene deltar alltid skolens ledelse, og her vil varsling og oppfølging være et naturlig tema. Dette sannsynliggjør at rektor faktisk vil bli varslet.

Skolen fattet enkeltvedtak på eget initiativ og etter henstilling fra elev/foreldre. Skolen har ikke skriftlig rutine for å fatte enkeltvedtak når skolen har iverksatt tiltak på eget initiativ, mens det foreligger skriftlig rutine for enkeltvedtak etter henstilling fra foreldre/elev. Foresatte blir informert om retten til enkeltvedtak og henstillinger håndteres raskt. Skolen tar stilling til elevens rett til et godt psykososialt miljø og skisserer tiltak i vedtakene. Skolen informerer delvis om forvaltningslovens klageregler i vedtakene, men trenger å gjøre noen justeringer i fremtidige vedtak.

4.4 Fylkesmannens konklusjon

Ballangen kommune, Ballangen barne- og ungdomsskole ivaretar handlingsplikten ved å undersøke, varsle og gripe inn.

Ballangen kommune, Ballangen barne- og ungdomsskole har ikke skriftliggjort rutine for å fatte enkeltvedtak når skolen har iverksatt tiltak på eget initiativ.

5. Brukermedvirkning

Opplæringsloven inneholder krav om at elevene og foreldrene skal gis mulighet til å involvere og engasjere seg i arbeidet for et godt psykososialt miljø ved skolen. Et av virkemidlene fra lovgiver for å sikre brukermedvirkning har vært å stille krav til opprettelse av diverse råd og utvalg og å gi disse rådene og utvalgene muligheten til å uttale seg før endelig avgjørelse blir tatt.

Brukermedvirkning er ikke en statisk tilstand som kan oppnås en gang for alle i skolen, det er tvert imot noe det må arbeides kontinuerlig med. Tilhørighet i et sosialt og faglig fellesskap gjennom verdier og virkemiddel som verdsettelse, aktiv deltaking og medvirkning er noe som må gjennomføres kontinuerlig i hverdagen.

Det er "skolen" som skal sørge for at elevene blir engasjert i skolemiljøarbeidet. Skolen i denne sammenheng vil si skoleledelsen, men det er skoleeier som blir ansvarliggjort dersom ikke det er tilrettelagt for at elevene eller deres foreldre blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet.

5.1 Rettslig krav

§ 9a-5 fastslår at elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både i planleggingen og i gjennomføringen av det. Ellers er det gitt regler for ulike organ for brukermedvirkning både i § 9a-6 og i kapittel 11. Det fremgår bl.a. at rådene og utvalgene skal gis relevant informasjon og gis en reell mulighet til å uttale seg. Rutiner for å sikre informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i internkontrollen ved skolen etter § 9a-4.

Se for øvrig vedlegg 3 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet. Det er også informert nærmere om de rettslige kravene på åpningsmøte den 12.03.2014.

5.2 Fylkesmannens undersøkelser

Det er elevråd for 5.-7.klasse og 8.-10.klasse ved Ballangen barne- og ungdomsskole. Begge elevrådene har en kontaktlærer. Rektor har faste møter med elevrådsstyrene etter oppsatt plan. Skolemiljø er fast sak i elevrådets fellesmøte og møter annenhver måned. Elevene er representert i skolens samarbeidsutvalg/skolemiljøutvalg, der det er rutine for å drøfte resultater fra Olweus-undersøkelser og elevundersøkelsen. Ifølge rektors redegjørelse er elevene involvert i det systematiske skolemiljøarbeidet gjennom klassemøter, undersøkelser og elevrådene. *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd* bekrefter at mobbing og trivsel skal være tema i elevråd og samarbeidsutvalg/skolemiljøutvalg, samt at resultater fra Olweus-undersøkelsen skal gjøres kjent for elevene og evalueres årlig. Intervjuer og samtaler bekrefter at skolen har implementerte rutiner for å involvere elevene i skolemiljøarbeidet.

Videre redegjør rektor for at skolen har rutiner for å informere skolens råd og utvalg om resultater fra elevundersøkelsen og Olweus-undersøkelsen. Dette er dokumentert i skolens *Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd*. Det arrangeres storforeldremøte to ganger i året der skolemiljø er tema. Digital mobbing har vært tema i storforeldremøte i mars 2014. Det er dokumentert at ordensreglementet har vært behandlet i møter i skolens samarbeidsutvalg/skolemiljøutvalg og elevråd. *Årshjul for samarbeidsutvalget* angir antall møter i året og inneholder tema som brukerundersøkelser, reglement, elevråd og elevenes psykososiale miljø. Intervjuer og samtaler bekrefter at skolen har rutiner for å holde råd og utvalg orientert om forhold som har vesentlig betydning for skolemiljøet.

Skolen har samarbeidsutvalg med lovmessig sammensetting. Ifølge rektors redegjørelse fungerer samarbeidsutvalget også som skolemiljøutvalg med tilleggsrepresentasjon for å sikre at elever og foreldre er i flertall. Skolemiljøutvalget er sammensatt av tre foreldreprerentanter, to elevrepresentanter, to representanter fra undervisningspersonalet, en representant for andre ansatte og to representanter fra Ballangen kommune (rektor er en av disse to representantene).

Det er ikke etablert FAU ved Ballangen barne- og ungdomsskole, ifølge rektors redegjørelse. Skolen har valgt en alternativ modell der foreldreprerentantene i samarbeidsutvalg/skolemiljøutvalg har to møter årlig med samtlige klassekontakter, i samarbeid med rektor. Storforeldremøter for samtlige foreldre skjer to ganger årlig.

Skolemiljø saker tas opp i de respektive brukerorganene og det avholdes jevnlig møter. Samarbeidsutvalg/skolemiljøutvalg skal ha fem møter årlig, jf. *Årshjul for samarbeidsutvalget*.

Tilsynet viser at råd og utvalg opplever at de får en reell mulighet til å uttale seg i de saker de blir forelagt.

5.3 Fylkesmannens vurderinger

Det er Fylkesmannens vurdering at Ballangen barne- og ungdomsskole har implementert rutine for brukermedvirkning. Det tilrettelegges planmessig for brukermedvirkning og skolemiljø saker er fast tema på møtearenaer for brukerne.

Skolemiljøutvalget har en 5/5-fordeling som ikke sikrer elever og foreldre flertall i skolemiljøutvalget, noe som er i strid med opplæringslovens bestemmelser for sammensetting av skolemiljøutvalg. *Fylkesmannen har en merknad om at når samarbeidsutvalg og skolemiljøutvalg fungerer som et organ, er det viktige å skille på hvilke type saker som skal behandles av hvilket utvalg. Samarbeidsutvalget har rett til å uttale seg i alle saker som gjelder skolen, mens skolemiljøutvalget skal særlig holde seg orientert om skolemiljøet.*

Det er ikke etablert FAU ved skolen jf. opplæringsloven § 11-4. Ifølge lovens bestemmelser skal foreldrerådet ved skolen velge et arbeidsutvalg og dette arbeidsutvalget skal velge to representanter med personlige vararepresentanter til samarbeidsutvalget, der lederen for arbeidsutvalget skal være den ene representanten. Skolen har valgt en alternativ modell der foreldreprerentantene fra samarbeidsutvalg/skolemiljøutvalg har to møter årlig med samtlige klassekontakter, og dette organiseres i samarbeid med rektor. Storforeldremøter skjer to ganger årlig.

Fylkesmannens vurdering er at skolens alternative modell langt på vei sikrer involvering og engasjering av foreldre, ved at møtene skjer rutinemessig og at saker som angår skolen er tema i disse møtene. Skolen har sikret gjennomgående representasjon ved at det er representantene fra samarbeidsutvalget som også fungerer som tilnærmet FAU-

---

representanter. Det synes imidlertid som om skolen har endret rekkefølge ved først å velge representanter fra samarbeidsutvalget som deretter blir tilnærmet FAU-representanter. Det fremgår ikke av tilsynets dokumentasjon hvordan valget av foreldrerepresentanter ved Ballangen barne- og ungdomsskole har skjedd. Lovens bestemmelser om FAU skal sikre foreldredemokratiske valg, foreldremedvirkning og en møtearena for foreldrene. Rektors tilstedeværelse på disse møtearenaene for foreldre skal være av frivillig art og foreldrestyrt.

Til tross for vår vurdering av at skolen ivaretar engasjering og involvering av foreldregruppen, velger vi å gi et pålegg om opprettelse av FAU, slik at skolen følger lovens formkrav og for å sikre at foreldrene gis fullverdige påvirkningsmuligheter på en særskilt arena.

5.4 Fylkesmannens konklusjon

Ballangen kommune, Ballangen barne- og ungdomsskole tilrettelegger for systematisk brukermedvirkning i skolen.

Ballangen kommune, Ballangen barne- og ungdomsskole har etablert elevråd og samarbeidsutvalg med lovmessig sammensetting.

Ballangen kommune, Ballangen barne- og ungdomsskole har ikke etablert FAU og skolemiljøutvalg med lovmessig sammensetting.

6. Kommunens frist for retting av lovbrudd

Fylkesmannen har i kapitlene 3 til og med 5 konstatert lovbrudd. I denne tilsynsrapporten gis Ballangen kommune frist til å rette det ulovlige forholdet jf. kommuneloven § 60 d.

Frist for retting er 01.10.2014.

Kommunen må innen denne datoen sende Fylkesmannen en erklæring om at det ulovlige forholdet er rettet og en redegjørelse for hvordan lovbruddet er rettet.

Dersom forholdet ikke rettes innen den fastsatte rettefristen, vil Fylkesmannen vedta pålegg om retting. Et eventuelt pålegg om retting vil ha status som enkeltvedtak og vil kunne påklages i henhold til forvaltningslovens regler for dette, jf. forvaltningsloven kapittel VI.

Følgende pålegg er aktuelle å vedta etter utløp av rettefristen i denne tilsynsrapporten:

Forebyggende arbeid

Ingen pålegg.

Det individuelt rettede arbeidet

Ballangen kommune skal sørge for at Ballangen barne- og ungdomsskole håndterer det individuelt rettede arbeidet ved kunnskap eller mistanke om krenkende atferd. Ballangen kommune må i denne forbindelse se til at Ballangen barne- og ungdomsskole:

-
- a) Utarbeider og implementerer rutine for å fatte enkeltvedtak når skolen på eget initiativ iverksetter tiltak som er av inngripende karakter og bestemmende for elevens rettigheter og plikter

Brukermedvirkning

Ballangen kommune skal sørge for at Ballangen barne- og ungdomsskole involverer og engasjerer elever og foreldre i skolemiljøarbeidet. Ballangen kommune må i den forbindelse se til at Ballangen barne- og ungdomsskole:

- a) Oppretter skolemiljøutvalg med lovmessig sammensetting
- b) Oppretter FAU jf. bestemmelser i opplæringsloven

# # #

Uavhengig av fristen over, skal ethvert avvik fra bestemmelser i gjeldende lover og forskrifter rettes snarlig og uten ugrunnet opphold. Ballangen kommune – Ballangen barne- og ungdomsskole skal derfor starte med å rette opp lovbruddene umiddelbart.

Vi ber Ballangen kommune ta kontakt med tilsynsleder hos Fylkesmannen dersom dere har behov for veiledning i den forbindelse.

Vedlegg 1 Oversikt over dokumentasjon

Rektors redegjørelse i forbindelse med varslet tilsyn.

Rådmannens redegjørelse for Ballangen kommunes prosessarbeid, vedlagt utskrift fra saksprotokoll 25.10.2013 om tiltaksplaner 2014 – 2017.

Inspeksjonsplan for Ballangen barne- og ungdomsskole.

Handlingsplan mot mobbing og antisosial atferd 2013 – 2014.

Henstillinger fra foreldre datert 04.03.2010 og 15.11.2013.

Enkeltvedtak datert 23.03.2010 og 13.12.2013.

Referater fra elevrådsmøter 25.09.2013, 21.10.2013, 22.10.2013, 18.11.2013, 17.12.2013 og 30.01.2014.

Innkalling til møte i samarbeidsutvalget/skolemiljøutvalget 03.02.2014.

Referater fra møter i samarbeidsutvalget 04.06.2013, 09.12.2013 og 21.10.2013.

Saksframlegg om årshjul til samarbeidsutvalget, datert 13.03.2012

Ordensreglement for Ballangen barne- og ungdomsskole.

Resultater fra elevundersøkelsen for perioden 2007 til 2013.

Årsplan for Ballangen barne- og ungdomsskole.

Maler for undervisvurdering/halvårsvurdering for 1.-4.klasse og 5.-7.klasse

Maler for referat fra vurderingsmøte for 8.-10.klasse

Skjema for elevsamtaler

Plan for skolehelsetjenesten 2013 - 2014

Vedlegg 2 Oversikt over hvem som ble intervjuet under tilsynet

Rektor Marit Bang

Kontaktlærer for 1. trinn Marit Bjørstad

Kontaktlærer for 5. trinn Lill Tone Johansen

Kontaktlærer for 10. trinn Audun Jensen

Annen ansatt Sylvi Svendsen

Annen representant for ledelsen Beate Valnes

Det er i tillegg gjennomført gruppesamtaler med elever og foreldre.

Vedlegg 3 Rettslige krav

1 Det forebyggende arbeidet

§ 9a-4, Systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane(internkontroll)

Skolen skal drive eit kontinuerleg og systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av dette kapitlet blir oppfylte. Skoleleiinga har ansvaret for den daglege gjennomføringa av dette. Arbeidet skal gjelde det fysiske så vel som det psykososiale miljøet.

§ 9a-3 første ledd, Det psykososiale miljøet

Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.

Det systematiske skolemiljøarbeidet skal sikre at elevenes rett blir oppfylt ved at skolen arbeider kontinuerlig og systematisk for et godt skolemiljø. Det avgjørende er at skolemiljøarbeidet er egnet til å sikre elevene et godt psykososialt miljø, og at brudd på retten til et godt miljø blir oppdaget og håndtert på en effektiv måte.

Formålet med skolens plikter etter § 9a-4 er å sikre at uønsket/krenkende atferd blir oppdaget og håndtert tidlig. Dette betyr at skolen må ha rutiner for å kartlegge skolemiljøet og den enkelte elevens opplevelse av det psykososiale miljøet.

En nødvendig forutsetning for det systemrettede arbeidet er at skolen overfører kravene i kapittel 9a til konkrete mål og handlinger. Skolen må ha planer og rutiner for hvordan elevenes rett skal oppfylles.

Skolen blir i § 9a-4 pålagt å arbeide aktivt, systematisk og kontinuerlig slik at kravene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at skolen skal arbeide etter et "føre var" – prinsipp, og forebygge brudd på eleven sin rett etter § 9a-1. Skolen kan ikke være passive og avvente at en situasjon oppstår, for eksempel at læreren ser mobbing, eller at noen klager på forholdene. Med kontinuerlig mener en at det systematiske arbeidet må være gjennomgående i skolens arbeid, og ikke bare noe som blir gjort når det oppstår ubehagelige situasjoner eller ved oppstart av hvert skoleår. Arbeidet skal drives hele tiden, gjennom hele skoleåret. Et anti-mobbeprogram eller en perm med internkontrollrutiner som står i en hylle, er ikke tilstrekkelig for å oppfylle kravet til systematisk arbeid.

Det systematiske arbeidet skal være gjennomtenkt og planmessig. Planene og rutinene må være innarbeidet og må følges av personalet når det arbeides med saker som omhandler det psykososiale miljøet til elevene.

Skoleledelsen har ansvaret for at det systematiske arbeidet er aktivt, systematisk og planmessig.

Skolen må for å oppfylle kravet til internkontroll:

- Sette seg konkrete mål for skolemiljøet og skolemiljøarbeidet
- Arbeide systematisk og planmessig for å nå målene og forebygge problem
- Ha rutiner for å følge med på skolemiljøet og den enkelte elevs opplevelse av det, herunder rutiner for å avdekke og håndtere problemer når de dukker opp og kontrollere at rutinene etterleves.

Skolen må kunne dokumentere at de har et system for internkontroll. Internkontroll innebærer å overføre kravene i lov og forskrift til konkrete mål for skolemiljøet, kartlegge utfordringer, planlegge og iverksette tiltak for å nå målene. Skolen må dokumentere at dette er etablert, og at det faktisk blir fulgt opp.

I tillegg til det som blir dokumentert skriftlig, må skolen kunne vise at:

- internkontrollen dekker alle reglene i kapittel 9a
- alle ansatte utfører pliktene de har etter loven og kjenner interne mål, rutiner/planer
- de ansatte har tilstrekkelig kompetanse om skolemiljøarbeidet og håndtering av utfordringer og hendelser som omhandler skolemiljøet
- skolen har tiltak for å fremme skolemiljøet og forebygge, avdekke og håndtere krenkelsler
- tiltakene blir iverksatt og planer og rutiner etterleves i praksis
- ledelsen er aktivt med i arbeidet med skolemiljøet/internkontrollen

I det systematiske arbeidet med det psykososiale miljøet må også andre regler i opplæringsloven tas med. For det første må skolen kartlegge kravene til brukerorgan i kapittel 11. Et sentralt organ i det systematiske arbeidet er skolemiljøutvalget.

Ordensreglementet ved skolen er et sentralt virkemiddel i arbeidet med skolemiljøet, og skolen må sørge for at dette er integrert i skolemiljøarbeidet/internkontrollen. Et system for skolemiljøet som ikke blir sett i sammenheng med ordensreglement er ikke helhetlig nok. I tillegg må skolen trekke inn vurderinger i orden og oppførsel etter forskrift til opplæringsloven § 3-5.

2 Det individuelt rettede arbeidet

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og de ansatte har alle en plikt til å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven.

- Handlingsplikten etter § 9a-3 andre ledd
- Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre som enkeltvedtak etter § 9a-3 tredje ledd

Handlingsplikten

Opplæringsloven § 9a-3 andre ledd – plikten til å undersøke, varsle og gripe inn

Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.

Regelen fastslår at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer

- plikt til å foreta undersøkelser
- plikt til å varsle skoleledelsen og
- plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig

Handlingsplikten gjelder for alle som er ansatt ved skolen ved at de har et ansettelsesforhold/en arbeidsavtale med skoleeier. I forarbeidene til loven¹ er det uttalt at "ansatte" i praksis ofte vil være lærere og miljøarbeidere, men at plikten også gjelder annet personale. I tillegg til undervisningspersonalet ved skolen kan dette for eksempel være vaktmester, assistenter, kontor- og renholdspersonalet.

Den ansattes handlingsplikt gjelder fra når han/hun får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. "Kunnskap om" innebærer at den ansatte faktisk vet at en elev blir utsatt for uakseptabel atferd fra elever, lærer, eller andre ved skolen. En del av handlingsplikten er plikten til å undersøke om eleven faktisk har blitt utsatt for krenkende ord eller handlinger, og få klargjort hva som faktisk har skjedd. Handlingsplikten gjelder også dersom den ansatte får mistanke om at en elev er utsatt for ord eller handlinger. Det er altså ikke nødvendig med faktisk kunnskap for at handlingsplikten blir gjeldende.

Den ansatte må når han/hun får kunnskap eller mistanke om krenkende atferd, vurdere hva som blir neste steg. Skoleledelsen skal varsles, og i noen tilfeller har den ansatte plikt til å gripe inn. Dette må vurderes konkret i den enkelte situasjonen. I akutte situasjoner, for eksempel når elever slåss eller en overhører krenkende ord til en elev, er det naturlig å gripe inn straks og undersøke nærmere i etterkant hva som faktisk skjedde.

Det følger av § 9a-3 andre ledd at etter at den ansatte har undersøkt saken og kommet frem til at dette er forhold som bør følges opp, skal skoleledelsen informeres. Skoleledelsen plikter å sikre at alle saker de blir varslet om og blir fulgt opp. Ansatte som varsler etter § 9a-3 andre ledd skal tas på alvor. Skolen, ved skoleledelsen, plikter å undersøke saken ytterligere dersom det er behov for dette og sette i verk egne tiltak.

Skolen med alle sine ansatte må ha en felles forståelse av når det skal varsles, og hvordan varslingen skal skje. På samme måte må alle ved skolen ha et avklart forhold til terskelen for å gripe inn. Disse avklaringene og rutinene for dette må innarbeides i internkontrollen etter § 9a-4.

Det er ikke noe krav i § 9a-3 andre ledd om at skolen skal fatte enkeltvedtak når det blir iverksatt tiltak etter egne initiativ. Dette skiller seg fra når en elev eller forelder ber om tiltak, jf § 9a-3 tredje ledd. At det ikke må fattes enkeltvedtak tar likevel ikke fra skolen ansvaret for å følge opp saken på en formålstjenelig måte.

I noen tilfeller vil tiltakene skolen iverksetter, likevel kreve at det blir fattet enkeltvedtak. For enkelte tiltak er det fastsatt eksplisitt i opplæringsloven eller forskrift til denne at avgjørelsen er et enkeltvedtak. Eksempel på dett er bortvisning etter opplæringsloven § 2-10 og skolebytte etter opplæringsloven § 8a-1 tredje ledd. Ellers er det definisjonen av enkeltvedtak i forvaltningslovens § 2 sett i sammenheng med karakteren av tiltaket som er avgjørende for om reglene om enkeltvedtak skal benyttes. Samtidig har skolen et visst handlingsrom knyttet til ordensreglement og opplæringsmessige tiltak. Dette er mindre inngripende tiltak som blir gjort for å gjennomføre opplæringa.

---

¹ Jf. Ot.prp.nr 72(2001-2002)

Det skriftlige, som enkeltvedtaksformen gir, er viktig for skolens dokumentering av at de har grepet inn og forsøkt å sikre elevens rett etter § 9a-1.

Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre

Opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd – Eleven/ foreldra sin rett til å be om tiltak og saksbehandlingen ved skolen

Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot kjennjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klageast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.

Skolen er pålagt gjennom § 9a-3 tredje ledd å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Dersom det foreligger en slik anmodning, må skolen snarest mulig ta stilling til om elevens rett er oppfylt, og eventuelt hvilke tiltak som skal iverksettes. Det blir understreket at skolen alltid skal fatte enkeltvedtak når elever/foreldre anmoder om tiltak som omhandler det psykososiale miljøet. Skolen har altså en vedtaksplikt. Dersom skolen ikke oppfylder plikten til å fatte enkeltvedtak i saken, kan foreldrene/eleven likevel klage som om det var fattet enkeltvedtak.

Anmodninger fra elever og foreldre trenger ikke være skriftlige. Skolen må også ta stilling til muntlige henstillinger. Skolen kan ikke avvise en anmodning fordi den ikke er skriftlig eller unnlate å oppgi hvilke tiltak eleven eller foreldrene ønsker. Skolen kan heller ikke kreve at eleven/foreldrene må levere en skriftlig henvendelse. Dersom skolen er i tvil om en anmodning fra eleven/foreldre er en anmodning etter § 9a-3 tredje ledd, må skolen avklare dette. Skolen har en veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11. En del av dette vil være å informere eleven/foreldrene om rettighetene etter kapittel 9a og avklare om en anmodning fra en elev eller foreldre om det psykososiale miljøet er en anmodning om tiltak. Den som tar imot anmodningen, plikter også å informere om retten til å be om tiltak og klageretten etter § 9a-3 tredje ledd. Alle anmodninger, også muntlige, skal tas på alvor og undersøkes. Dette er en del av skolens undersøkelsesplikt etter forvaltningsloven § 17.

Anmodninger skal normalt rettes til skoleledelsen ved rektor, men anmodninger kan også rettes til lærere og andre ansatte. Dersom anmodningen blir rettet til en lærer, må han/hun vurdere hva anmodningen gjelder og om det er noe som kan og bør løses innenfor klassen. Lærerens vurdering vil være viktig når det skal avgjøres hvilke tiltak som eventuelt skal inn i enkeltvedtaket.

Uavhengig av om anmodningen kan løses innefor klassen, skal den viderebringes til skoleledelsen. En anmodning fra elever/foreldre skal aldri stoppes på klassenivå. Dette har sammenheng med kravet i § 9a-3 tredje ledd første punktum om at alle tilfeller der det blir bedt om tiltak i forbindelse med det psykososiale miljøet, skal behandles som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Regelen fastslår også at saken skal behandles "snarest mulig", og dersom det ikke er fattet enkeltvedtak etter forvaltningsloven "innen rimelig tid", kan eleven/foreldrene klage som om skolen har fattet enkeltvedtak. En klage skal alltid sendes til det forvaltningsorgan som har eller skulle ha fattet enkeltvedtak i

første instans. Det vil si at klagen skal sendes til skolen. Fylkesmannen er klageinstans, men før klageinstansen kan ta saken til behandling, må skolen eller skoleledelsen se på saken på nytt, og eventuelt forberede saken for fylkesmannen, jf. forvaltningsloven § 33.

Ellers inneholder ikke opplæringsloven kapittel 9a krav til saksbehandling. Saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven gjelder for saker etter § 9a-3. Dersom skolen ikke behandler noe som er ment som en anmodning, er dette alvorlig og kan få konsekvenser, blant annet etter straffebestemmelsen i § 9a-7.

3 Brukermedvirkning

Elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både ved planleggingen og ved gjennomføringen av det, jf. § 9a-5. Her fremkommer det i første ledd:

§ 9a-5 første ledd – Elevdeltaking i skolemiljøarbeidet

Elevane skal engasjerast i planlegginga og gjennomføringa av det systematiske arbeidet for helse, miljø og tryggleik ved skolen. Skolen skal leggje oppgåver til rette for elevane etter kva som er naturleg for dei enkelte årstrinna.

Dette innebærer at elevene skal tas med i skolens arbeid med å oppfylle kravene i kapittel 9a. Dette kan for eksempel være deltaking når skolen lager ordensreglement, deltaking i gjennomføring av enkel målinger osv. Det er skoleeiers ansvar at elevene blir involvert i skolemiljøarbeidet.

I forarbeidene er det vist til at det er viktig i seg selv at elevene kan få oppleve å bli hørt, og for skolen vil det være lettere å planlegge og å gjennomføre tiltak i samarbeid med elevene og de foresatt.

Elevenes deltaking i skolemiljøarbeidet skal være sikret i internkontrollsystemet ved skolen etter § 9a-4.

I lovens § 9a-6 og kapittel 11 er ulike organ for brukermedvirkning regulert. De rådene og utvalgene opplæringslova stiller krav til at skolen skal opprette er:

- Elevråd – jf. § 11-2/§ 11-6
- Foreldreråd og FAU – jf. § 11-4
- Samarbeidsutvalg/skoleutvalg – jf. § 11-1
- Skolemiljøutvalg – jf. § 11-1a

Rådene og utvalgene skal gis relevant informasjon og en reell mulighet til å kunne uttale seg, jf. § 9a-6.

§ 9a-6 – informasjonsplikt og uttalerett

Samarbeidsutvalet, skoleutvalet, skolemiljøutvalet og dessutan elevrådet og foreldrerådet skal haldast løpande underretta om alle tilhøve – deriblant hendingar, planar og vedtak – som har vesentleg betydning for skolemiljøet. Råda og utvala har på førespurnad rett til å få framlagt dokumentasjon for det systematiske helse-, miljø- og tryggleiksarbeidet ved skolen.

Råda og utvala som er nemnde i første ledd, skal så tidleg som mogleg takast med i planlegginga og gjennomføringa av miljøtiltak ved den enkelte skolen, og har rett til å uttale seg og komme med framlegg i alle saker som har betydning for skolemiljøet.

Dersom skolen blir klar over tilhøve ved skolemiljøet som kan ha negativ verknad for helsa til elevane, skal elevane og dei føresette snarast mogleg varslast om det.

Rutiner for å sikre at informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i internkontrollsystemet ved skolen etter § 9a-4.